

О. Є. Афанасьєв

**ПОСІБНИК
ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЛЮДСТВА»**

2008

Міністерство освіти і науки України
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

О. Є. Афанасьєв

ПОСІБНИК
ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЛЮДСТВА»

Дніпропетровськ
РВВ ДНУ
2008

УДК 911(075.8)
А 94

Рецензенти: канд.біол.наук, доц. Л. В. Доценко;
проректор ДООППО В. І. Кудирко

А94 Афанасьєв, О. Є. Посібник до вивчення дисципліни «Глобальні проблеми людства» [Текст] / О. Є. Афанасьєв. – Д.: РВВ ДНУ, 2008. – 24 с.

Уміщена програма дисципліни, завдання до індивідуальної та розрахункової робіт, контрольні запитання, програмні питання до іспиту, інформаційні джерела, зразки тестових завдань.

Призначений для студентів геолого-географічного факультету ДНУ денної та заочної форм, які навчаються за спеціальністю 8.070501 «Географія» освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр».

Темплан 2008, поз. 57

Навчальне видання

Олег Євгенович Афанасьєв

**Посібник до вивчення дисципліни
«Глобальні проблеми людства»**

Редактор В. Г. Плужник
Коректор Т. А. Андреева
Техредактор Л. П. Замятіна

Підписано до друку .09.08. Формат 60 x 84/16. Папір друкарський. Друк плоский.
Ум. друк. арк. 1,39. Ум. фарбовідб. 1,39. Обл.-вид. арк. . Тираж 100 пр.
Зам. № .

РВВ ДНУ, просп. Гагаріна, 72, м. Дніпропетровськ, 49010.
Друкарня ДНУ, вул. Наукова, 5, м. Дніпропетровськ, 49050

© Афанасьєв О.Є., 2008

*Тільки коли буде зрубано Останнє Дерево,
Тільки коли буде отруєна Остання Річка,
Тільки коли буде спіймано Останню Рибу,
Тільки тоді ви зрозумієте,
Що неможливо Їсти Гроші...*

Індіанське пророцтво

МЕТОДОЛОГІЯ ДИСЦИПЛІНИ «ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА»

Курс дисципліни «Глобальні проблеми людства» викладається для студентів-магістрантів географії і *має на меті* створити у студентів уявлення про причини, сутнісний зміст та можливі шляхи вирішення глобальних проблем, «світову кризову динаміку», проблеми ресурсного дефіциту, боротьбу провідних держав за ринки ресурсів та про сучасний «постіндустріалізм» у світовому співтоваристві.

Дисципліна «Глобальні проблеми людства» дає змогу інтегрувати знання, набуті студентами протягом всіх попередніх курсів навчання, максимально використати загальноосвітній та культурологічний потенціал географії як наукової дисципліни тощо. Дисципліна забезпечує набуття студентами системи знань, вмінь і навичок просторово-територіального аналізу й проблемного прогнозування розвитку географічних систем, аналізу шляхів і методів раціонального природокористування тощо.

Вивчення курсу передбачає використання теоретичної складової, в тому числі властивого глобальній географії понятійно-термінологічного апарату в підручниках, словниках, а також широке залучення сучасних джерел інформації.

Актуальність вивчення курсу полягає в тому, що загальнопланетарні процеси та явища природного й антропогенного походження потребують їх цілісного, комплексного осмислення, оскільки вони проявляються на Землі. Просторові аспекти цього динамічного комплексу у всіх проявах його життя і майбутнього є предметом дослідження *вчення про глобальні проблеми людства*, що структурно входить до змісту *глобалістики* (інколи її асоціюють із *глобальною географією*). Саме географії під силу його пізнання, оскільки вона залишається єдиною дисципліною, що синтезує природничий та суспільний напрями в науці. До найгостріших глобальних проблем відносять світові та регіональні конфлікти, екологічні, демографічні, сировинні проблеми, посилення диспропорції в розвитку країн світу та рівнях споживання, поширення небезпечних хвороб, «кризу культури» та ін.

Вивчення курсу передбачає використання теоретичної складової, в тому числі властивого глобальній географії понятійно-термінологічного апарату в підручниках, словниках, а також широке залучення сучасних джерел інформації.

Вивчення взаємодії суспільства й природи є однією з актуальних завдань сучасної географії. Посилення антропогенного пресингу на ландшафти Землі, усе більш вагомий вплив людини на окремі компоненти геосфери призвели до того, що багато проблем розвитку людства та його взаємодії з оточуючим середовищем з рангу локальних і регіональних перейшли до рангу глобальних. Сьогодні перетво-

ренням піддаються не окремі ділянки земної поверхні, а географічна оболонка в цілому. Студенти зобов'язані в ході оволодіння матеріалом курсу ознайомитися з різними точками зору, навчитися бачити сильні й слабкі сторони пропонованих теорій, уміти виробляти й обґрунтовувати власну точку зору на дискусійні проблеми. По завершенні вивчення цього курсу в студентів повинні бути сформовані базові знання про завдання, закономірності, етапи й форми глобального розвитку й сутності сучасних глобальних проблем суспільства та охорони довкілля. Курс має прищепити студентам навички осмислення регіональних і глобальних процесів, що відбуваються в суспільстві та природному середовищі.

Завдання вивчення дисципліни. Головне завдання курсу – світоглядне – сформувати цілісний географічний погляд на складний, різноманітний світ, його розвиток і проблеми. Також завданням курсу є:

–ознайомлення студентів-магістрантів з тими проблемами, які в даний час ученими трактуються як глобальні;

–узагальнити глобальне просторове мислення студентів;

–ознайомлення студентів з різними точками зору, навчитися бачити сильні й слабкі сторони пропонованих теорій, уміти виробляти й обґрунтовувати власну точку зору на дискусійні проблеми;

–сприяти вихованню «людини всесвіту», яка розуміє основні тенденції глобалізації, здатна брати особисту відповідальність за майбутнє не тільки своєї країни, а й планети в цілому;

–сформувати базові знання про завдання, закономірності, етапи й форми глобального розвитку й сутності сучасних глобальних проблем суспільства та охорони навколишнього середовища.

В результаті вивчення дисципліни фахівець повинен **знати**:

✓ предмет і об'єкт геоглобалістики, її сучасну методологію, загальний зміст і завдання, відмінності між поняттями «глобалістика» та «глобальна географія»;

✓ історію розвитку наукових досліджень глобальних проблем; історико-географічний зміст глобальних процесів та явищ;

✓ головні закономірності існування і розвитку уявлення про глобальні проблеми, глобалізацію, глобалістику;

✓ виявляти явища глобалізації у навколишньому середовищі і з'ясовувати їх позитивні та негативні наслідки; сутність екологічного імперативу, проблем глобальної екології;

✓ суть окремих «великих» та «малих» глобальних проблем людства, форми їх прояву в різних регіонах світу, причинно-наслідкові зв'язки між ними;

✓ характеризувати зв'язок соціально-економічної відсталості з глобальними проблемами;

✓ прикладами проілюструвати можливі шляхи вирішення глобальних проблем та пропонувати варіанти їх розв'язання;

✓ сутність концепції сталого розвитку як стратегії розвитку людства на ХХІ ст., її географічний аспект; витоки, категорії, індикатори сталого розвитку; уміє здійснити моніторинг індикаторів сталого розвитку в навколишньому середовищі,

роль суспільства у впровадженні ідей сталого розвитку; знає принципи реалізації цих ідей в різних країнах; визначити напрями діяльності міжнародних і вітчизняних організацій, що опікуються ідеєю сталого розвитку.

Підготовлений фахівець повинен **в м і т и** :

✓ *аналізувати* процеси глобалізації як історичного процесу, глобальні проблеми світу за територіальним принципом; прояви глобалізації в господарському житті; різницю в рівнях та темпах вирішення глобальних проблем в регіонах світу; сучасні загрози світовій безпеці; проекти шляхів розв'язання глобальних проблем людства; взаємозв'язки глобальних проблем людства; процеси техногенного навантаження на навколишнє середовище, визначати масштаби техногенного навантаження в навколишньому середовищі та передбачати його глобальні наслідки; обґрунтовувати інтегративність дослідження глобальних проблем та визначати методи їх досліджень;

✓ *висловлювати судження* про основні напрями вирішення глобальних проблем людства; рух антиглобалістів; пропонувати способи розв'язання глобальних проблем;

✓ *класифікувати* глобальні проблеми людства за походженням, гостротою прояву у різних регіонах світу; проблеми найменш розвинутих країн; регіони світу відповідно до гостроти геоекологічної ситуації; стихійні природні та техногенні аварії та катастрофи; розрізняти глобальні, регіональні та локальні глобальні проблеми;

✓ *наводити приклади* впливу господарської діяльності людини на природні умови та природні ресурси; нових світових захворювань; посилення взаємозв'язків між країнами у всіх сферах життя у ХХ – ХХІ ст.ст.; проявів екологічної дестабілізації світу; техногенних катастроф та міжнародного тероризму; транснаціональних корпорацій;

✓ *називати* міжнародні організації, що опікуються вирішенням глобальних проблем; основні поняття курсу; предмет і методи дослідження курсу; причини виникнення глобальних проблем; прояви глобальних проблем в окремих територіях та країнах; форми глобалізації;

✓ *описувати* стан природного середовища окремих регіонів світу; наслідки впливу глобальних проблем; негативні й позитивні наслідки глобалізації;

✓ *показувати на карті* ареали найбільшого прояву окремих глобальних проблем; райони бідності та найбідніші країни світу; райони екологічних криз.

До самостійної роботи студента входить: освоєння теоретичного матеріалу й відомостей, отриманих на лекціях; знайомство із працями вітчизняних і закордонних авторів; підготовка індивідуального завдання за обраною темою.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Тематичний план дисципліни

Теми	Кількість годин (орієнтовний розподіл)		
	всього	з них	
		лекції	самостійна робота
<i>МОДУЛЬ I. ГЕОГЛОБАЛІСТИКА ЯК СУЧАСНИЙ НАПРЯМ ГЕОГРАФІЧНОГО ПОШУКУ</i>			
<i>Змістовний модуль I. Методологія глобалістики: об'єкт і предмет досліджень</i>			
1. Глобалістика: зміст, структура, об'єкт дослідження	4	2	2
2. Епоха глобальних проблем: контексти виникнення і завдання географії у їх дослідженні	4	2	2
3. Глобалізація як стрижнева проблема світового розвитку	6	2	4
<i>Змістовний модуль II. Глобальні проблеми сучасності</i>			
4. Глобальні проблеми навколишнього середовища	6	2	4
5. Глобальні суспільні проблеми	6	2	4
6. Шляхи вирішення глобальних проблем. Сталій розвиток – стратегія розвитку людства на XXI ст.	4	2	2
Розрахункова робота	6	–	6
<i>Усього годин</i>	36	12	24

Навчальна дисципліна «Глобальні проблеми людства» викладається за модульно-рейтинговою системою. Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою (табл. 2). Форми поточного контролю: модульний контроль (тестування), виконання самостійної роботи, розрахункової роботи.

Таблиця 2

Рейтингова система оцінювання (розподіл по модулях та видах робіт)

Модуль 1						Розрахункова робота	Іспит	Сума
Змістовний модуль 1			Змістовний модуль 2					
21			21			18	40	100
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6			
7	7	7	7	7	7			

Допуск до складання іспиту з дисципліни студент отримує в разі, якщо всі тематичні модулі, передбачені програмою, ним складені з якістю більше 50% балів за кожним модулем. При отриманні за результатами поточного та модульного контролю менше 30 балів, студент не допускається до підсумкового контролю (іспиту) і вважається таким, що не виконав усі види робіт, передбачених планом навчальної дисципліни.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА»

МОДУЛЬ 1. ГЕОГЛОБАЛІСТИКА ЯК СУЧАСНИЙ НАПРЯМ ГЕОГРАФІЧНОГО ПОШУКУ

Змістовний модуль I. *Методологія глобалістики: об'єкт і предмет досліджень*

Тема 1. Глобалістика: зміст, структура, об'єкт дослідження. Цивілізація як середовище життя людини. Предмет і методи дослідження дисципліни «Глобальні проблеми людства». Зв'язок дисципліни з іншими науками про природу, суспільство і людину. Поняття «Глобальна географія», «Глобалістика». Глобальна географія – новий напрям географічної науки: об'єкт, предмет досліджень. Міждисциплінарний характер глобалістики. Напрями вивчення глобалістики: природничо-наукові та суспільні. Вчення про глобальні (всесвітні) проблеми як складова глобалістики. Роль у формуванні глобалістики В.І. Вернадського, Ю.Н. Гладкого, В.М. Котлякова, С.Б. Лаврова, С.Б. Ліхтера, Я.Г. Машбиця, В.П. Максаковського, Д. Медоуза, Г.В. Сдасюк, І.О. Родіонової, Б. Шнайдера та інших вчених.

Тема 2. Епоха глобальних проблем: контексти виникнення і завдання географії у їх дослідженні. Глобальні проблеми людства (ГПЛ): визначення, змістова сутність. Головні властивості ГПЛ – актуальність, складність, взаємозв'язаність, еволюційний та загальнолюдський характер. Типи і види глобальних проблем: підходи до класифікації «клубка ГПЛ». Глобальні проблеми переважно природничого та суспільного характерів. ГПЛ «великі» та «малі». Глобальне управління й моделювання та можливість керування глобальними процесами. Глобальний інформаційний простір. Дефініція «інформаційної безпеки» та її складові частини. Глобальні моделі світового розвитку: від моделі Римського клубу до проекту «Майбутнє світової економіки» групи на чолі з В. Леонтьєвим і «Світ у 2000 році». Назрілі потреби й імперативи сучасного світу.

Тема 3. Глобалізація як стрижнева проблема світового розвитку. Єдність, цілісність і контрастність сучасного світу. Поняття «глобалізація» (globalization). в сучасній науковій літературі. Р. Робертсон та К. Омае – автори перших праць про глобалізацію. Глобалізація як історичний процес та феномен сучасності: передумови та рушійні чинники. Концепції глобалізації. Форми глобалізації – економічна, геополітична, соціокультурна, екологічна. Погляди на глобалізацію Дж. Сороса. Протиріччя глобалізації. Глобалісти та антиглобалісти (пацифісти): протиріччя й причини протиборства. Перспективи глобалізації. Держава і державний суверенітет у «глобальному світі». Посилення взаємозв'язків між країнами у всіх сферах життя у ХХ–ХХІ століттях. Субсидіарність. Глобалізація і внутрішньодержавні інституції. Глобалізація – нова глобальна проблема чи об'єктивний етап розвитку суспільства? Тенденції регіоналізації сучасного світу. Глобалізація та регіоналізація: процеси протилежні чи взаємодоповнюючі (політичний та економічний аспект)? Інтеграція і фрагментація. Парадигми світового розвитку: сучасні концепції.

Змістовний модуль II. Глобальні проблеми сучасності

Тема 4. Глобальні проблеми навколишнього середовища. Основні етапи впливу людини на довкілля. Стан навколишнього середовища на зламі ХХ–ХХІ ст. Прогнозні моделі загибелі біосфери. Техногенез та його глобальні наслідки. Глобальна екологія. Поняття екологічного імперативу, глобальної екосистеми. Джерела забруднення середовища. Ознаки глобальної екологічної кризи: центри дестабілізації глобального середовища. Глобальні проблеми атмосфери («парниковий» ефект, «озонова дірка», гіпотеза глобального змінення клімату Землі, забруднення внаслідок життєдіяльності суспільства), гідросфери, педосфери (опустелювання та його форми, проблема підняття рівня Світового океану, нерациональне природокористування тощо). Соціальна екологія: сутність, об'єкт дослідження. Шляхи вирішення глобальної екологічної кризи. Суперечки відносно стану довкілля як невід'ємна складова розвитку сучасної цивілізації.

Тема 5. Глобальні суспільні проблеми. Демографічна та урбанізаційна, етнічна проблеми, проблеми насильства, здоров'я і довголіття, відсталості країн «третього» і «четвертого» світу, продовольча, сировинно-енергетична проблеми, інші проблеми суспільного та економічного характеру (дефіциту демократії, запровадження нового економічного порядку, миру і безпеки народів, мирного освоєння космосу, техногенних аварій, тероризму тощо). Сутність, основні поняття, зміст, причини виникнення, географія поширення й сучасна динаміка, прогнозування розвитку. Концепції «суспільства 20:80», «золотого мільярда». Проблеми міжнародної стабільності і міжнародної безпеки в умовах кризи сучасної цивілізації. Старі загрози і нові виклики міжнародній стабільності. Концептуальні проблеми постіндустріального суспільства.

Тема 6. Шляхи вирішення глобальних проблем. Сталий розвиток – стратегія розвитку людства на ХХІ століття. Глобальні прогнози розвитку людства: песимістичний (алармістський) та оптимістичний підходи. Сталий розвиток як проблема. Витоки ідеї, поняття та категорії сталого розвитку. Концепція, завдання та критерії сталого розвитку. Індикатори та показники сталого розвитку. Моніторинг індикаторів сталого розвитку. Роль суспільства у впровадженні сталого розвитку. Відмінності у впровадженні принципів сталого розвитку в різних країнах. Міжнародні організації та установи, що опікуються питаннями сталого розвитку. Роль міжнародних організацій (установи ООН, Римський клуб, ОБСЄ та інші) у вирішенні ГПЛ. Основні міжнародні договори для подолання ГПЛ (Кіотський протокол, Декларація Ріо-де-Жанейро, Йоганнесбурзька декларація, Віденська конвенція, Монреальський протокол, Декларація тисячоліття, Угода про Антарктику, Стокгольмська декларація та інші): зміст, основні ідеї, мета й завдання, результати.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

Протягом семестру вивчення дисципліни студенти повинні виконати розрахункову роботу (РР). Теми для РР розподіляються викладачем між студентами протягом першого тижня семестру. Подання на перевірку виконаної роботи – останній перед екзаменаційним тиждень. Студент відповідно із варіантом повинен підготувати пояснювально-інформаційний (10–15 сторінок тексту) та розрахунково-графічний матеріал (власно розроблений картографічний, статистичний, табличний матеріал) щодо своєї теми із списком використаних інформаційних джерел. При оцінюванні роботи береться до уваги структурованість викладання змісту роботи, повнота розкриття теми, самостійність в розв’язанні проблематики, власні форми систематизації та представлення інформації, дотримання загальних правил оформлення наукових робіт.

В якості РР студенту може бути зарахована участь із особистою науковою доповіддю за проблематикою дисципліни на конференції чи семінарі (за умовою публікації матеріалів доповіді).

Перелік тем для розрахункової роботи

1. Структурно-логічна схема класифікації основних проблем людства за показником гостроти їх прояву.
2. Кількісний аналіз чинників і тенденцій розвитку глобальних проблем.
3. Математичні моделі розвитку світу людства в ХХІ ст. (за доповідями Римського клубу).
4. Кількісні параметри деградації довкілля та географія прояву.
5. Оцінка гостроти екологічних проблем у високорозвинених і країнах, що розвиваються.
6. Прогнозні математичні розрахунки чисельності населення в ХХІ столітті: майбутнє демографічної проблеми.
7. Динаміка зростання урбанізованості планети: тенденції, перспективи.
8. Кількісні параметри глобальної етнічної кризи: етнічні конфлікти в сучасному світі.
9. Статистичні докази ресурсної кризи: виснаження або достаток?
10. Приклади розрахунків достатності різних природних ресурсів на найближчі 50–100 років.
11. Кількісні параметри демографічної й продовольчої проблем.
12. Порівняння показників виробництва й споживання продукції в розвинених і країнах, що розвиваються. Контрасти в забезпеченні населення продовольством.
13. Економічні параметри відсталості у соціально-економічному розвитку країн «третього» і «четвертого світу».

14. Миротворчі операції ООН із вирішення збройних конфліктів в світі: географія, статистичні показники діяльності.
15. Статистико-економічні параметри світових економічних криз кінця ХХ століття: прояви глобалізації чи недосконалості економічного керування?
16. Порівняльний аналіз країн світу за показником чисельності неписьменних громадян.
17. Характеристика кількісних параметрів стану галузі медичного обслуговування країн Африки на південь від Сахари.
18. Аналіз кількісних параметрів світового розвитку, застосовуваних Світовим банком.
19. Показники для оцінки рівня корумпованості країн світу, використовувани Світовим банком.
20. Оцінка зовнішньої заборгованості країн світу як найважливішої проблеми країн, що розвиваються.
21. Оцінка динаміки витрат державних бюджетів країн світу на військові потреби: чи вирішено проблему недопущення нової світової війни?
22. Кількісні параметри оцінки гендерної проблеми в світі.
23. Кількісні показники дитячої смертності в країнах світу: відмінності за регіонами й причини.
24. Кількісні показники оцінки структури споживання: чому існує явище «прихованого голоду»?
25. Оцінка й картографування показника середньої тривалості життя в країнах світу: сучасні світові тенденції та перспективи.
26. Чому вважається, що планування родини й демографічні програми є найбільш ефективними заходами з точки зору витрат стратегій?
27. Аналіз динаміки риллі в світі: тенденції та перспективи.
28. Аналіз динаміки лісового покриву в світі: тенденції та перспективи.
29. Аналіз обсягів споживання енергії на душу населення: тенденції і перспективи.
30. Показники оцінки доступу до чистої води: світові відмінності й тенденції.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Які, на ваш погляд, основні причини виникнення й загострення глобальних проблем?
2. Чому від вирішення проблеми війни й миру, припинення гонки озброєнь залежить рішення всіх інших глобальних проблем людства (ГПЛ)?
3. Які можуть бути наслідки світового ядерного конфлікту для біосфери Землі, для всього людства?
4. Яку економічну користь людству може принести роззброювання?

5. Що ви знаєте про створення «без'ядерних зон»?
6. Як сучасні політичні події (у тому числі війни та конфлікти в «гарячих точках» планети) впливають на ситуацію в світі й на можливість рішення ГПЛ?
7. Чи можна серед ГПЛ виділити як найбільш значимі наступні невирішені проблеми: гонку озброєнь, наростання екологічної кризи й загострення контрасту між «багатими» і «бідними» країнами? Відповідь аргументуйте.
8. Які ще проблеми, крім загально визнаних, ви могли б віднести до розряду глобальних?
9. Як ви розумієте вислів: «Людство може розв'язати глобальні проблеми, але йому може не вистачити часу...?»
10. Чи стосуються глобальні проблеми людства кожного жителя планети окремо? Чи можна змінити сучасну ситуацію?
11. У чому виражаються негативні зміни навколишнього середовища в різних країнах? В чому їх специфіка?
12. Чи можна вважати вислів «Екологічні проблеми не визнають державних кордонів» вірним?
13. Що розуміють під поняттями «парниковий ефект», «глобальне потепління», «озонова дірка», «опустелювання», «трансграничне перенесення».
14. Які Ви можете назвати райони загострення екологічної ситуації (зони екологічного нещастя) у світі й на території нашої країни? Відзначте їх на контурній карті.
15. Чому особливу небезпеку океанським водам несе забруднення їх нафтою й відходами її переробки?
16. Які наслідки для всієї планети має забруднення Світового океану? Поясніть на конкретних прикладах.
17. Які основні фактори деградації й руйнування лісового покриву на планеті?
18. Які проблеми у зв'язку з освоєнням Амазонії виникають у Бразилії, Південній Америці та всього людства?
19. Які проблеми природокористування виникли в країнах, що розвиваються, у зв'язку з розвитком промисловості, сільського господарства, урбанізацією, перенесенням «брудних» виробництв?
20. У чому перевага альтернативних джерел одержання енергії?
21. Які повинні бути основні напрями екологічної політики?
22. Чи мають високорозвинені країни світу безпосереднє відношення до глобальної демографічної проблеми?
23. Що таке «демографічний вибух»? Коли виник, для яких країн характерний?
24. Які проблеми виникають у світі внаслідок прискороного росту міст?
25. Які показники можуть характеризувати «якість життя» населення?
26. Чому висока частка міського населення в багатьох країнах «третього світу» не може служити показником високого рівня життя?
27. Що розуміють під поняттями «демографічний тиск», «демографічний вибух», «помилкова урбанізація», «субурбанізація», «бідонвілі», «старіння населення».
28. Де знаходяться основні ареали еміграції й головні країни, які приваблюють мігрантів у наш час?

29. Наскільки правомірно, на ваш погляд, проведення «демографічної політики»? Чи не ущемлює вона права особистості?
30. Чому енергетична та ресурсна проблема має глобальний характер, хоча для багатьох країн світу вона не є гострою в цей час?
31. Які країни світу мають у своєму розпорядженні найбільші запаси мінеральної сировини: вугілля, нафту, газ, залізну руду?
32. Які екологічні наслідки виникають при нераціональному використанні земельних (грунтових) ресурсів?
33. В чому є унікальна роль лісів для нашої планети? Яку програму порятунку лісів могли б запропонувати Ви?
34. Які багатства Світового океану використовуються зараз, а які будуть освоюватися у майбутньому?
35. У чому відмінність термінів «земельні ресурси», «грунтові ресурси», «сільськогосподарські угіддя»?
36. Чи можна перебороти «водний голод» на планеті? Складіть власний прогноз.
37. Якими є основні причини загострення глобальної продовольчої ситуації?
38. Як можна пояснити вислів «У продовольчій проблемі поєднуються економічні, соціальні й політичні аспекти»?
39. Чому багато країн, що розвиваються, вимушені імпортувати продовольство, хоча в їхній економіці сільське господарство займає провідне місце?
40. Чи існує зв'язок продовольчої проблеми з іншими глобальними проблемами?
41. Чи можна стверджувати, що однією із причин складного становища населення є нерівномірність у розподілі доходів?
42. Якими спроможностями для збільшення виробництва продуктів харчування володіє сучасна наука? Наведіть приклади.
43. Що таке «зелена революція» і яка її роль у вирішенні продовольчої проблеми?
44. Чому необхідне об'єднання зусиль всіх країн світу для вирішення глобальної продовольчої проблеми?
45. Які існують загальні риси й відмінності, які характеризують групу країн, що розвиваються?
46. Які існують основні показники, що характеризують соціально-економічну відсталість країн «третього світу»?
47. Як можна оцінити природні передумови для розвитку промисловості країн, що розвиваються?
48. Чи мають країни «третього світу» шанс виплатити зовнішній борг найближчим часом?
49. Які основні причини військових конфліктів на Африканському континенті в даний час? Наведіть конкретні приклади.
50. Які світові проблеми виникають у зв'язку з існуванням релігійних непорозумінь?
51. Які міста (агломерації) країн, що розвиваються, відносяться до числа найбільших у світі?
52. Про що йдеться у виразі «Країнам, що розвиваються, належить важливе місце у всіх сферах діяльності світового співтовариства, і це значення буде безупинно зростати»?

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ПОТОЧНОГО ТА СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Внесок до методології глобалістики видатних учених України та світу.
2. Вчення про глобальні (всесвітні) проблеми як складова глобалістики.
3. Геоконфліктологія як новий науковий напрям світової географії: об'єкт, причини формування, завдання.
4. Глобалізація як модель сучасного світового розвитку: сутність проблеми.
5. Глобальна екологічна криза: центри дестабілізації глобального середовища.
6. Глобальна етнічна криза.
7. Глобальне управління, моделювання, керування глобальними процесами.
8. Глобальні моделі світового розвитку
9. Глобальні проблеми атмосфери.
10. Глобальні проблеми гідросфери.
11. Глобальні проблеми людства (ГПЛ): визначення, змістовна сутність, властивості, підходи до класифікації та систематизації, географія поширення.
12. Глобальні проблеми насильства, здоров'я і довголіття, відсталості країн «третього» і «четвертого» світу.
13. Глобальні проблеми педосфери.
14. Глобальні проблеми Світового океану.
15. Глобальні проекти: приклади, сутність, причини виникнення, прогнозовані й непередбачувані наслідки.
16. Демографічна та урбанізаційна глобальні проблеми.
17. Концепція сталого розвитку: поняття, категорії, індикатори та категорії.
18. «Малі» глобальні проблеми суспільного та економічного характеру.
19. Міжнародні організації та установи, що опікуються питаннями сталого розвитку.
20. Модель Римського клубу. Роль і завдання цієї організації, основні проекти.
21. Основні етапи впливу людини на природне середовище. Прогнозні моделі загибелі біосфери.
22. Основні міжнародні договори для подолання глобальних проблем людства.
23. Предмет і методи дослідження глобальної географії та глобалістики.
24. Продовольча та сировинно-енергетична проблеми сучасного світу.
25. Роль міжнародних організацій у вирішенні глобальних проблем людства.
26. Соціальна екологія: сутність, об'єкт дослідження. Шляхи вирішення глобальної екологічної кризи.
27. Сутність алармістських глобальних прогнозів: приклади, головні теоретики, концептуальне підґрунтя.
28. Техногенез та його глобальні наслідки. Глобальна екологія.
29. Традиційні «великі» глобальні проблеми: зміст, причини виникнення, можливі шляхи вирішення.
30. Шляхи й прогнози вирішення глобальних проблем.

ПЕРЕЛІК ТЕРМІНІВ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Алармістські моделі
2. Альтернативістика
3. Антиглобалісти (пацифісти)
4. Бідонвілі (bidonvilles)
5. Вестернізація Східної Європи
6. Витік мозків («брейн-дрейн»)
7. Віденська конвенція
8. Геджеконду
9. Гендерне насильство
10. Географія бідності
11. Геоконфліктологія
12. Гіперурбанізація
13. Глобалізація (globalization)
14. Глобалізація культури
15. Глобалізація науки
16. Глобалізація робочої сили
17. Глобалісти
18. Глобалістика
19. Глобальна географія
20. Глобальна екологічна криза
21. Глобальна екосистема
22. Глобальний інформаційний простір
23. Глобальний тероризм
24. Глобальні проблеми людства
25. Декларація Ріо-де-Жанейро
26. Декларація тисячоліття
27. Демографічний вибух
28. Демографічний тиск
29. Дефіцит демократії
30. Екологічний імператив
31. Економічна глобалізація
32. Етнічна криза
33. Загрози глобалізації
34. Зелена революція
35. «Золотий мільярд»
36. Імперативи Ріо
37. Інформаційна революція (вибух)
38. Інформаційний імперіалізм
39. Йоганесбурзька декларація
40. Калампас (callampas)
41. Кіберпростір
42. Кіотський протокол
43. Конфлікт цивілізацій
44. Криза культури і моралі
45. Лібералізація світової економіки
46. Мегаекономіка
47. Мирне освоєння космосу
48. Монреальський протокол
49. Нозогеографія
50. Озонова дірка
51. Орхуська конвенція
52. Парниковий ефект
53. Перша стадія глобалізації
54. Політична глобалізація
55. Попит на екологію
56. Постфордистська модель економіки
57. Прихований голод
58. Прогностика
59. Продовольча безпека країни
60. Псевдоурбанізація
61. Римський клуб
62. Рурбанізація
63. Соціальна екологія
64. Соціокультурна глобалізація
65. Сталий розвиток
66. Стокгольмська декларація
67. Субсидіарність
68. Субурбанізація
69. Техногенез
70. Тойотизм
71. Трайбалізм
72. Транснаціональні корпорації
73. Угода про Антарктику
74. Фабрики кисню
75. Фавели
76. Фінансова глобалізація
77. Фордистська модель економіки
78. Форми опустелювання (дезертифікація, дезертизація)
79. Футурологія
80. Футурошок
81. Хайджекінг (повітряний тероризм)
82. Хвороби цивілізації
83. Ядерний клуб

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна (основна) література:

Блій, Г. Географія: світи, регіони, концепти [Текст] / Г. де Блій, Пітер Муллер, Олег Шаблій. – К.: Либідь, 2004. – 740 с.

Гдалин, Д. Н. Глобальная география [Текст]: метод. пособие для 11 кл. / Д. Н. Гдалин, Ю. Н. Гладкий. – М.: Дрофа, 2006. – 160 с.

Дробноход, М. І. Стійкий екологічно-безпечний розвиток і Україна [Текст]: навч. посіб. / М. І. Дробноход. – К.: МАУП, 2002. – 104 с.

Лавров, С. Б. Глобальная география [Текст]: учеб. для общеобразоват. учеб. заведений / С. Б. Лавров, Ю. Н. Гладкий. – М.: Дрофа, 1999. – 352 с.

Лавров, С. Б. Этот контрастный мир. Географические аспекты некоторых глобальных проблем [Текст] / С.Б. Лавров, Г.В. Сдасюк. – М.: Мысль, 1985. – 207 с.

Максаковский, В. П. Географическая картина мира [Текст]: в 2 кн. Кн. 1: Общая характеристика мира / В. П. Максаковский. – М.: Дрофа, 2004. – 496 с.

Максаковский, В. П. Глобализация как стержневая проблема мирового развития [Текст] / В. П. Максаковский // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2005. – № 23–24. – С. 3–8.

Максимова, М. М. Глобальные проблемы современности [Текст] / М. М. Максимова, О. Н. Быков, Г. И. Мирский. – М.: Мысль, 1981. – 285 с.

Медоуз, Д. За пределами роста: предотвратить глобальную катастрофу. Обеспечить устойчивое будущее [Текст]: учеб. пособие / Д. Медоуз, В. Медоуз, И. Рандес. – М.: Прогресс–Пангея, 1994. – 303 с.

Олійник, Я. Глобальні проблеми людства: контексти виникнення [Текст] / Я. Олійник, А. Степаненко // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2006. – №38. – С. 3–4.

Пределы роста: доклад по проекту Римского клуба «Сложное положение человечества» [Текст] / Д. Х. Медоуз [и др.] – М.: Изд-во МГУ, 1991. – 206 с.

Родионова, И. А. Глобальные проблемы человечества [Текст] / И. А. Родионова. – М.: Аспект-Пресс, 1994. – 143 с.

Сдасюк, Г. В. Императивы концепции устойчивого развития и реалии глобализации [Текст] / Г. В. Сдасюк // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2005. – № 21–22. – С. 8–14.

Шаблій, О. І. Основи загальної суспільної географії [Текст] / О. І. Шаблій. – Л.: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 444 с.

Додаткова література:

Бобровський, М. Стереотипи і «стереотипники»: погляди на глобальне потепління [Текст] / М. Бобровський // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2006. – №38. – С. 11–13.

Василенко, И. А. Политическая глобалистика [Текст]: учеб. пособие / И. А. Василенко – М.: Логос, 2003. – 360 с.

Величко, А. А. В поисках стратегии будущего [Текст] / А. А. Величко // Изв. РАН. Сер. Географическая. – 1995. – №3. – С.11.

Впереди XXI век: перспективы, прогнозы, футурологи [Текст]: антология современной классической прогностики. 1952–1999 / ред.-сост. И. В. Бестужев-Лада. – М. : Academia, 2000. – 480 с.

Гизатуллин, Х. Н. Концепция устойчивого развития: новая социально-экономическая парадигма [Текст] / Х. Н. Гизатуллин, В. А. Троицкий // *Обществ. науки и современность*. – 1998. – № 5. – С.124-130.

Гладкий, Ю. Н. Глобалистика: трудный путь становления [Текст] / Ю. Н. Гладкий // *МЭиМО*. – 1994. – № 10. – С. 104-116.

Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика. Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів [Текст] / уклад.: І. Ф. Кононов, В. П. Бородачів, Д. М. Топольськов. – Луганськ : Альма-матер – Знання, 2002. – 664 с.

Глобализация: человеческое измерение [Текст]: учеб. пособие / под ред. А. В. Торкунова. – М. : РОССПЭН, 2002. – 112 с.

Глобальные проблемы и цивилизационный сдвиг [Текст]: сб. обзоров / отв. ред. В. Е. Ермолаева. – М. : РАН, 1993. – 35 с.

Глобальные проблемы, их суть и поиск путей разрешения [Текст]: материал для дискуссий по теме: «Глобальные проблемы и принципы устойчивого развития» / авт.-сост.: А. А. Черепанов, А. Г. Литвиненко. – Новосибирск : СО РАН, 1998. – 108 с.

Глобальные проблемы как источник чрезвычайных ситуаций [Текст]: Междунар. конф. 22-23 апр. 1998г.: докл. и выступления / под. ред. Ю. Л. Воробьева. – М. : УРСС, 1998. – 318 с.

Дейлі, Г. Поза зростанням: Економічна теорія сталого розвитку [Текст]: пер. з англ. / Г. Дейлі. – К. : Інтелсфера, 2002. – 297 с.

Деягин, М. Общая теория глобализации [Текст] / М. Деягин // *Общество и экономика*. – 1998. – № 10/11. – С.87-103.

Долгов, С. И. Глобализация экономики: новое слово или новое явление [Текст] / С. И. Долгов. – М. : Экономика, 1998. – 215 с.

Дрейер, О. К. Глобальные проблемы и «третий мир» [Текст] / О. К. Дрейер, Б. В. Лось, Д. А. Лось. – М. : Наука, 1991. – 288 с.

Дубнов, А. П. Глобалистика [Текст]: курс лекцій / А. П. Дубнов. – Новосибирск : САГС, 1995. – 83 с.

Европа и глобальные проблемы современности [Текст]: по материалам 44 сессии Генеральной ассамблеи ООН. – М. : РАН ИНИОН, 1992. – 207 с.

Жизнь на изменяющейся планете [Текст] / Энциклопедия для детей. Т. 3. География / гл. ред. М. Д. Аксенова. – М. : Аванта+, 2002. – С. 657– 686.

Заварзин, Г. А. Геополитические аспекты глобальных изменений [Текст] / Г. А. Заварзин, С. А. Пегов // *Вестн. РАН*. – 1996. – Т.66, № 2. – С.106-111.

Загладин, В. В. Глобальные проблемы современности: научный и социальный аспекты [Текст] / В. В. Загладин, И. Т. Фролов. – М. : Междунар. отношения, 1981. – 238 с.

Иванов, О. П. Методология исследования глобальных проблем современности [Текст] / О. П. Иванов, Г. Г. Малинецкий // *Синергетика*. – М., 1999. – Т.2. – С.54-69.

- Капустин, Б. Г.* Глобальные проблемы мирового общественного развития [Текст] / Б. Г. Капустин. – М. : Изд-во Ун-та дружбы народов, 1991. – 144 с.
- Кинг, А.* Первая глобальная революция. Доклад Римского клуба [Текст] / А. Кинг, Б. Шнайдер. – М. : Прогресс, 1991. – 340 с.
- Клімат майбутнього без загрози для життя* [Текст] / укл.: Н. Вишневська та ін. – Д. : Сиріус, 2002. – 23 с.
- Копылов, В. А.* География населения [Текст]: учеб. пособие / В. А. Копылов. – М. : Маркетинг, 1998. – 124 с.
- Кочуров, Б. И.* Геоэкологическое прогнозирование [Текст] / Б.И. Кочуров // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2005. – №23–24. – С. 9–12.
- Кузнецов, В. И.* Что такое глобализация? [Текст] / В. И. Кузнецов // МЭМО. – 1998. – №2. – С.12–21.
- Лейбин, В. М.* «Модели мира» и образ человека: Критический анализ идей Римского клуба [Текст] / В. М. Лейбин. – М. : Политиздат, 1982. – 254 с.
- Ляшенко, Д.* Глобальні проблеми сучасності [Текст] / Д. Ляшенко. // Географія та основи економіки в школі. – 2004. – №2. – С. 25–29.
- Мартин, Г.-П.* западня глобализации: атака на процветание и демократию [Текст]: пер. с нем. / Г.-П. Мартин, Х. Шуманн. – М.: АЛЬПИНА, 2001. – 335 с.
- Медоуз, Д.* За пределами роста: предотвратить глобальную катастрофу – обеспечить устойчивое будущее [Текст] / Д. Медоуз, В. Медоуз, И. Рандес. – М. : Прогресс–Пангея, 1994. – 302 с.
- Моисеев, Н. Н.* Быть или не быть... человечеству? [Текст] / Н. Н. Моисеев. – М. : ГУПиПК, 1999. – 288 с. (http://www.ccas.ru/manbios/mois_r.html).
- Народонаселение мира, 1998 год: Новые поколения* [Текст]: пер. с англ. / ред. А. Маршалл. – Нью-Йорк : ЮНИСЕФ, 1998. – 92 с.
- Печчеи, А.* Человеческие качества [Текст] / А. Печчеи. – М. : Прогресс, 1980. – 302 с.
- Проблемы геоконфликтологии* [Текст]: в 2 т. / под ред. Н. С. Мироненко. – М. : Пресс-Соло, 2004. – Т.1. – 220 с. – Т. 2. – 316 с.
- Программа действий: Повестка дня на XXI век и другие документы конференции в Рио-де-Жанейро в популярном изложении* [Текст] / сост. М. Китинг. – Женева : Центр за наше общ. будущее, 1993. – 70 с.
- Римский клуб: История создания, избранные доклады и выступления, официальные материалы (The club of Rome)* [Текст] / под ред. Д. М. Гвишиани. – М. : УРСС, 1997. – 377 с.
- Сорос, Дж.* Тезисы о глобализации [Текст] / Дж. Сорос // Вестн. Европы – 2001. – №2 (http://www.patriotica.ru/enemy/soros_glob.html, http://www.knog.net/2001_024.htm).
- Сорос, Дж.* Кризис мирового капитализма. Открытое общество в опасности [Текст]: пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 262 с. (<http://www.finansy.ru/publ/pinter021.htm>, <http://prolog1.narod.ru/sorosall.htm>).
- Топчієв, О. Г.* Основи суспільної географії [Текст] / О. Г. Топчієв. – О. : Астропринт, 2001. – 560 с.

Фукуяма, Ф. Конец истории? [Текст] / Ф. Фукуяма // Вопр. философии. – 1990. – № 3. – С. 148. (http://www.patriotica.ru/actual/fukuyama_end.html).

Хохлова, Т. Ф. Глобальные проблемы человечества (по докл. Римского клуба) [Текст] / Т. Ф. Хохлова // Вестн. Моск. ун-та. Сер.6. Экономика. – 1996. – № 2. – С.24-37.

Нормативна та інструктивна література:

Віденська Конвенція про охорону озонного шару [Електронний ресурс] // <http://www.ecolife.org.ua/laws/inter/1985/01.php>. – Заголовок з екрана.

Декларація Ріо-де-Жанейро Конференції ООН з навколишнього середовища й розвитку [Електронний ресурс] // <http://www.ecolife.org.ua/laws/inter/1992/07.php>. – Заголовок з екрана.

Декларація тисячоліття ООН [Електронний ресурс] // http://www.unesco.ru/rus/pages/about/decl_mill.php. – Заголовок з екрана.

Договір про Антарктику [Електронний ресурс] // <http://www.ipolitics.ru/lnk/216.htm>. – Заголовок з екрана.

Електронна бібліотека антиглобалістської тематики [Електронний ресурс] // <http://www.imperativ.net/news/library.htm>. – Заголовок з екрана.

Звіти Світового банку про світовий розвиток [Електронний ресурс] // <http://www.worldbank.org>. – Заголовок з екрана.

Йоганнесбурзька декларація [Електронний ресурс] // http://www.un.org/russian/conferen/wssd/docs/decl_wssd.pdf. – Заголовок з екрана.

Кіотський протокол до Рамочної конвенції ООН про зміну клімату [Електронний ресурс] // http://www.wwf.ru/about/what_we_do/climate/kyoto. – Заголовок з екрана.

Монреальський протокол з речовин, що руйнують озонний шар [Електронний ресурс] // <http://www.ecolife.org.ua/laws/inter/1987/01.php>. – Заголовок з екрана.

Офіційний сайт Інституту проблем глобалізації [Електронний ресурс] // <http://www.imperativ.net/iprog/deliagin.htm>. – Заголовок з екрана.

Офіційний сайт Міністерства охорони навколишнього природного середовища України [Електронний ресурс] // <http://www.menr.gov.ua/cgi-bin/go>. – Заголовок з екрана.

Офіційний сайт ООН [Електронний ресурс] // <http://www.un.org>. – Заголовок з екрана.

Офіційний сайт Римського клубу [Електронний ресурс] // <http://www.clubofrome.org>. – Заголовок з екрана.

Принципи природоохоронної політики [Електронний ресурс] // <http://www.ecolife.ru/info/docum/glob-5.shtml>. – Заголовок з екрана.

Серія статей про проблеми й форми глобалізаційного розвитку світу [Електронний ресурс] // <http://www.patriotica.ru/subjects/globalisation.html>. – Заголовок з екрана.

Стокгольмська Декларація ООН із проблем навколишнього середовища [Електронний ресурс] // <http://www.ecolife.org.ua/laws/inter/1972/04.php>. – Заголовок з екрана.

«Угода про Місяць»: Угода про діяльність держав на Місяці й інших небесних тілах [Електронний ресурс] // <http://www.tourmix.ru/abro.php?id=11431>; <http://cosmosravelin.narod.ru/r-space/chronica/malkov-paper.html>). – Заголовок з екрана.

Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations / ed. by J. Baylis, St. Smith. – N.Y., 1997. – P. 720.

ДОДАТКИ

Додаток А Характеристика видів глобалізації

Характеристика	Види (форми) глобалізації		
	Економічна	Політична (геополітична)	Соціокультурна
Сутнісний зміст	Нова, вища стадія інтернаціоналізації господарського життя – таке зближення національних економік, яке проявляється в швидкому зростанні господарських взаємозв'язків між ними	Більш тісна й широка взаємодія держав і міжнародних організацій під головуванням ООН в оцінці стану й пошуках рішень політичних проблем, що загострюються час від часу, та стосуються інтересів всього людства	Достатньо суперечлива форма глобалізації, що стосується взаємодії народів на основі обміну інформацією, науковими здобутками, цінностями демократії
Форми прояву	– глобалізація господарського життя; – формування глобальної економічної системи (мегаекономіки) – зближення й інтеграція економік окремих країн; – перехід від фордистської до постфордистської моделі (тойотизм) світового виробництва; – глобалізація зовнішньої торгівлі та лібералізація; – фінансова глобалізація; – глобалізація робочої сили	– демократизація політичних режимів; – укріплення військової безпеки країн і народів; – глобалізація міжнародного тероризму	– глобалізація науки; – глобалізація культури; – глобалізація освіти; – формування глобального інформаційного простору (кіберпростору); – формування глобальної системи ціннісних орієнтацій
Причина	Поява й розширення діяльності ТНК та інтернаціоналізація господарства світу	«Холодна» війна	Інформаційна революція й нова психологія «громадянина світу»

Додаток Б Цілі й завдання світового розвитку, які визначені за першочергові Організацією Об'єднаних націй*

Цілі світового розвитку:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ліквідація крайньої вбогості й голоду. 2. Забезпечення загальної початкової освіти. 3. Заохочення рівності чоловіків і жінок та розширення прав і можливостей жінок. 4. Скорочення дитячої смертності. 5. Поліпшення охорони материнства. 	<ol style="list-style-type: none"> 6. Боротьба з ВІЛ / СНІДом, малярією й іншими захворюваннями. 7. Забезпечення екологічної стабільності. 8. Формування глобального партнерства з метою розвитку.
Завдання, які необхідно вирішити для досягнення цілей:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Зменшити вдвічі частку населення, що має дохід менш 1 долару в день. 2. Зменшити вдвічі частку населення, що страждає від голоду. 3. Забезпечити всім хлопчикам і дівчаткам можливість повного обсягу початкової шкільної освіти. 4. Ліквідувати, бажано до 2005 року, нерівність між статями в сфері початкової й середньої освіти, а не пізніше, ніж до 2015 року – на всіх рівнях освіти. 5. Зменшити на дві третини смертність серед дітей у віці до 5 років. 6. Знизити на три чверті коефіцієнт материнської смертності. 7. Зупинити поширення ВІЛ / СНІДу й покласти початок тенденції до скорочення захворюваності. 8. Зупинити поширення малярії й інших основних хвороб і покласти початок тенденції до скорочення захворюваності. 9. Включити принципи сталого розвитку до стратегій та програм країн світу й зупинити процес втрати природних ресурсів. 10. Зменшити вдвічі частку людей, що не мають постійного доступу до чистої питної води. 11. До 2020 року забезпечити істотне поліпшення життя як мінімум 100 мільйонам мешканцям світу. 	<ol style="list-style-type: none"> 12. Продовжити створення відкритої, регульованої, передбачуваної й недискримінаційної торговельної й фінансової системи. 13. Задовольняти особливі потреби найменш розвинених країн: звільнення їхніх експортних товарів від тарифів і квот; полегшення боргового тягаря бідних країн з великою заборгованістю й списання офіційних двосторонніх боргів; надання більш щедрої допомоги країнам, що взяли курс на зменшення вбогості. 14. Задовольняти особливі потреби країн, що не мають виходу до моря, та малих острівних держав. 15. Комплексно вирішувати проблеми заборгованості країн, що розвиваються, за допомогою національних і міжнародних заходів. 16. У співробітництві із країнами, що розвиваються, розробляти й здійснювати стратегії, що дозволяють молодим людям знайти гідну й продуктивну роботу. 17. У співробітництві з фармацевтичними компаніями забезпечувати доступність недорогих ліків. 18. У співробітництві із приватним сектором вживати заходи, які забезпечать користування благами нових технологій, особливо інформаційно-комунікаційних.

* Складено за Декларацією тисячоліття ООН (http://www.unesco.ru/rus/pages/about/decl_mill.php)

Додаток В

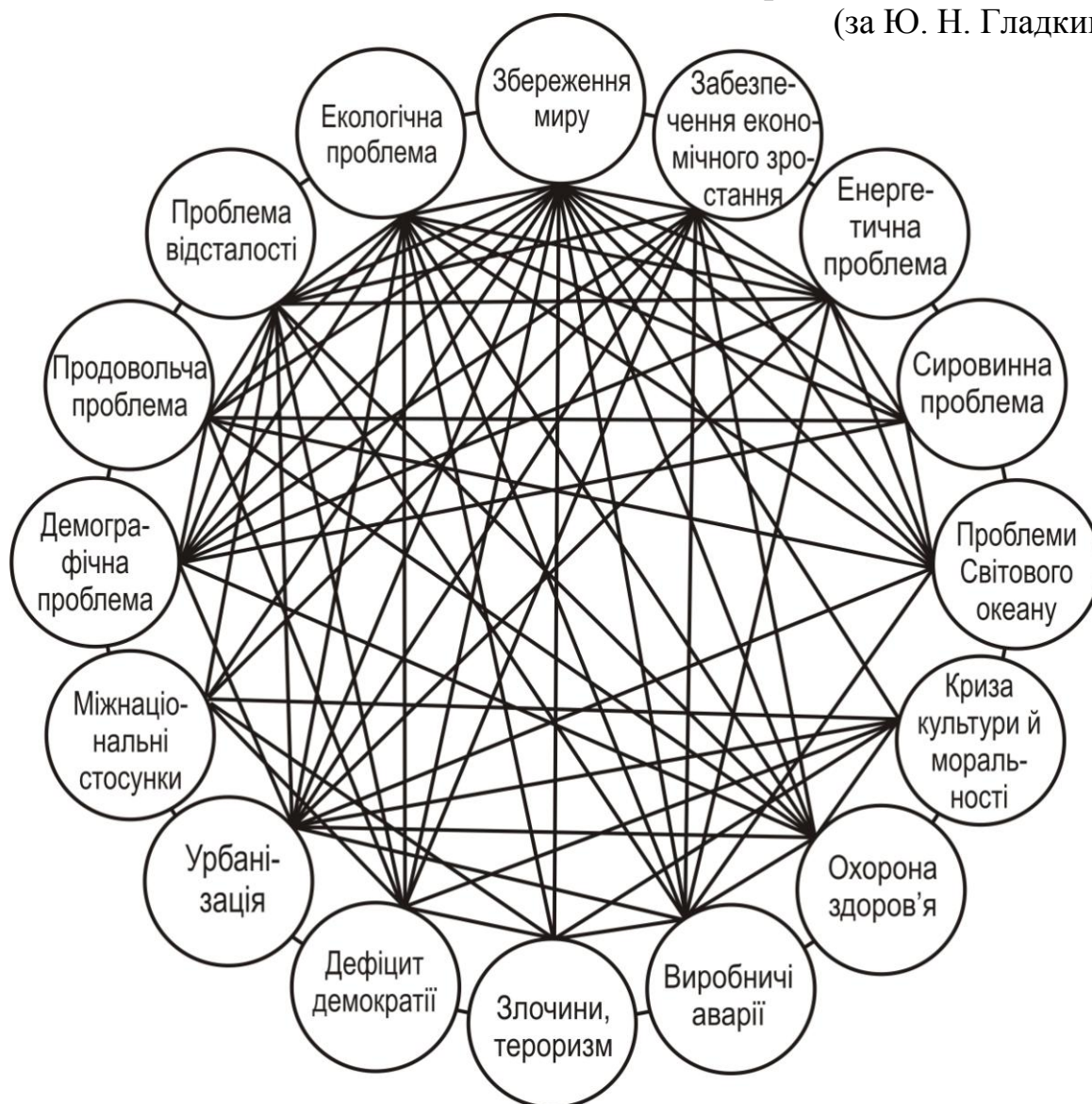
Перелік основних глобальних проблем людства

Екологічні	Економічні	Соціальні	Політичні	Духовні
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Озонова дірка. ✓ Винищення лісів. ✓ Парниковий ефект і потепління. ✓ Забруднення навколишнього середовища. ✓ Стихійні природні лиха. ✓ Освоєння космосу й Світового океану 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Продовольча проблема. ✓ Полюси розвитку: «Захід – Південь». ✓ Проблема меж економічного зростання. ✓ Виснаження ресурсів. ✓ Економічний глобалізм 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Демографічна проблема («демографічний вибух», депопуляція). ✓ Проблема охорони здоров'я (рак, СНІД, атипова пневмонія тощо). ✓ Проблема рівня освіти (один мільярд неписьменних). ✓ Етнічні, конфесійні конфлікти 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Проблема війни й миру, небезпека ядерної війни. ✓ Збереження полюсів протистояння, боротьба за сфери впливу (США – Росія – АТР). ✓ Відмінності політичних систем («дефіцит демократії»). ✓ Тероризм 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Деградація «масової культури», девальвація моральних цінностей. ✓ Втеча від реальності до світу ілюзій (наркоманія). ✓ Ріст агресії, нервово-психічних захворювань. ✓ Відповідальність вчених за наслідки своїх відкриттів

Додаток Г

Взаємозв'язок глобальних проблем людства

(за Ю. Н. Гладким)

Додаток Д **Класифікація глобальних проблем людства**
(за І. Т. Фроловим та В. В. Загладіним)

Додаток Е **Варіант тестових завдань з дисципліни**

1. Міжнародна організація, яка проводить футурологічні дослідження, називається:
 - а) Міжнародний інститут світових ресурсів;
 - б) Паризький клуб;
 - в) Інститут світового спостереження;
 - г) Римський клуб
2. Який термін найбільше характеризує поняття «Системна єдність сучасного світу»?
 - а) глобалізація; б) глобалістика; в) глобальна географія; г) геоконфліктологія
3. Основними тенденціями розвитку глобальної світової економіки в цей час є:
 - а) перевага ринкових відносин;
 - б) лібералізація господарського життя країн;
 - в) інтернаціоналізація виробництва в окремих країнах;
 - г) посилення протекціонізму в проведенні зовнішньоекономічної політики держав;
 - д) згортання світогосподарських зв'язків.

4. Засновником організації «Римський клуб» є:
 - а) Денніс і Донела Медуз; б) Я. Тинберген; в) Ауреліо Печчеї; г) Кенічі Омае
5. Як називається достатньо суперечлива форма глобалізації, що стосується взаємодії народів на основі обміну інформацією, науковими здобутками, цінностями демократії?
6. Модель господарства світу, за якою переважає велике серійне виробництво стандартизованих виробів, називається:
 - а) тойотистською; б) фордистською; в) постфордистською; г) серійною
7. Американський економіст, який висловив думку про те, що глобалізація як модель сучасного світу себе не виправдала й дійшла кризи:
 - а) Я. Тинберген; б) Джон Гелбрейт; в) Джордж Сорос; г) Р. Робертсон
8. Перелічіть форми глобалізації в порядку їхньої важливості й історії формування.
9. Одним з перших вчених, хто в своїх працях піднімав питання про глобальність окремих проблем, що притаманні людському розвитку, був:
 - а) В. Преображенський; б) В. Леонтьєв; в) К. Кондратьєв; г) В. Вернадський
10. Принципово нова науково-практична категорія, яка знаменує собою перехід до нового типу суспільства й відкриває нові горизонти розвитку, називається:
 - а) інформаційною революцією; б) кіберпростором; в) прогностикою; г) загрозою глобалізації; д) Декларацією тисячоліття
11. ГПЛ, нерозв'язаність яких нерідко приводить до масової загибелі людей, називаються:
 - а) найбільш «універсальними»; б) змішаного характеру; в) «малими» проблемами; г) чисто наукового характеру; д) переважно соціального характеру
12. Який вчений одним з перших надав визначення терміну «глобалізація»?
 - а) А. Печчеї; б) Дж. Гелбрейт; в) Дж. Сорос; г) Р. Робертсон; д) Д. Медуз
13. Прогнози розвитку ГПЛ, які називають нормативними, були запропоновані:
 - а) Д. Медузом; б) Я. Тинбергеном; в) А. Печчеї; г) В. Леонтьєвим; д) К. Омае
14. На чому ґрунтуються думки академіка Н. Н. Моїсеєва відносно того, що говорити про формування глобального інформаційного простору зарано?
15. Що стало причиною формування економічної глобалізації в світі?
16. Яка організація системи ООН опікується питаннями освіти, науки й культури?
 - а) МАГАТЕ; б) ОПЕК; в) НАФТА; г) ЮНЕСКО; д) ВООЗ
17. Що є об'єктом дослідження глобальної географії та глобалістики?
18. Які країни й чому називають «золотим мільярдом»? Відповідь обґрунтуйте.
19. Які показники використовують міжнародні організації при характеристиці «якості життя» населення?
20. Які глобальні проблеми людства із перерахованих стосуються відносин в системі «людина – природа»?
 - а) роззброєння й недопущення нової світової війни;
 - б) дефіциту демократії;
 - в) охорони здоров'я;
 - г) подолання процесів депопуляції й демографічного вибуху;
 - д) раціонального використання природних ресурсів.

З М І С Т

Методологія дисципліни «Глобальні проблеми людства».....	3
Структура програми навчальної дисципліни.....	6
Зміст дисципліни «Глобальні проблеми людства».....	7
Завдання для розрахункової роботи.....	9
Перелік питань для самостійної роботи.....	10
Перелік питань поточного та семестрового контролю.....	13
Перелік термінів з дисципліни.....	14
Навчально-методичні матеріали з дисципліни.....	15
Додатки.....	19